

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

ในปัจจุบันภาวะเศรษฐกิจของประเทศกำลังอยู่ในขั้นวิกฤต และจากผลของค่าเงินบาทลอยตัวส่งผลให้ภาคอุตสาหกรรมของไทยประสบปัญหาอย่างหนัก เป็นเหตุให้ประเทศไทยไม่สามารถพึ่งพาภาคอุตสาหกรรม อันเป็นเป้าหมายหลักในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อีกต่อไปแล้ว จากสาเหตุดังกล่าวหลายฝ่ายเริ่มมุ่งเน้นภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นความคุ้นเคยพื้นฐานที่อยู่คู่กับคนไทยมาแต่ครั้งอดีต จะเห็นว่าภาคเกษตรกรรมได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจถดถอยไม่รุนแรงเท่ากับภาคอุตสาหกรรมอื่นของประเทศ เนื่องจากการผลิตสินค้าเกษตรส่วนใหญ่ใช้ปัจจัยการผลิตภายในประเทศ อีกทั้งการที่ค่าเงินบาทอ่อนตัวส่งผลให้การส่งออกสินค้าเกษตรมีความสามารถในการแข่งขันกับประเทศผู้ส่งออกอื่นๆ ได้ดีขึ้นและส่งผลให้การส่งออกสินค้าเกษตรขยายตัวเพิ่มขึ้น¹

จากแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรซึ่งเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาทางการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 โดยมีสินค้าเกษตรที่สำคัญจำนวน 30 รายการที่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ โดยมีเป้าหมายการผลิต กิจกรรม ลักษณะงาน และมาตรการสนับสนุนทางการผลิตและการตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเพิ่มประสิทธิภาพในการแข่งขัน และการสร้างอาชีพ รายได้ให้แก่เกษตรกร ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ โดยที่ส้มเขียวหวานเป็นสินค้าเกษตร 1 ใน 30² รายการที่ได้รับการส่งเสริมข้างต้น เนื่องจากส้มเขียวหวานเป็นไม้ผลที่สำคัญต่อเศรษฐกิจชนิดหนึ่งของไทยและของโลก รวมทั้งเป็นผลไม้ที่มีการบริโภคกันทุกระดับ เพราะมีประโยชน์ต่อสุขภาพและให้คุณค่าทางโภชนาการสูง สามารถบริโภคได้ในรูปผลไม้สดและน้ำผลไม้โดยมีราคาไม่แพงมากนัก ซึ่งมีจำหน่ายอยู่ทั่วไปในท้องตลาด ในแง่เกษตรกรเองนั้นนับว่าส้มเขียวหวานเป็นผลไม้ที่ให้ผลตอบแทนต่อไร่สูงกว่าผลไม้ชนิดอื่น ทั้งนี้เพราะส้มเขียวหวานเป็นไม้ผลยืนต้นที่สามารถบังคับผลให้ออกเลี้ยงกันได้ จึงทำให้มีผลผลิตได้ตลอดทั้งปี อย่างไรก็ตามปริมาณการผลิตที่ผ่านมายังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งมีความต้องการสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ภาครัฐจึงได้มีการจัดทำ

¹ “เกษตรกรรมกำลังสร้างแต้มต่อเศรษฐกิจไทย”. วารสารธุรกิจก้าวหน้า 11 (เมษายน 2541) : 43-45.

² กรมวิชาการเกษตรและกรมส่งเสริมการเกษตร “แผนพัฒนาส้มเขียวหวานในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ.2540-2544”, : 2-3.

แนวทางการพัฒนาส้มเขียวหวานขึ้นมา โดยมุ่งเน้นขยายพื้นที่ปลูก เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและปรับปรุงคุณภาพของผลผลิต เพื่อให้ปริมาณผลผลิตเพิ่มมากขึ้นเพียงพอับความต้องการภายในประเทศและเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร ด้วยเหตุนี้เกษตรกรจึงหันมาปลูกส้มเขียวหวานกันมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกทั่วประเทศจากปีเพาะปลูก 2537/38 มีพื้นที่ 264,039 ไร่ เป็น 315,633 ไร่โดยประมาณ ในปีการเพาะปลูก 2541/42³ หรือเพิ่มขึ้น 19.54% ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงพื้นที่เพาะปลูกส้มเขียวหวานทั้งหมดของประเทศในปีการเพาะปลูก 2535 - 2541

ปี	พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)			ผลผลิตทั้งหมด (ก.ก.)	ผลผลิตเฉลี่ย ต่อไร่(ก.ก.)
	ให้ผลแล้ว	ยังไม่ให้ผล	รวม		
2535	206,320	45,362	251,682	680,971,000	3,300
2536	187,898	51,196	239,094	609,753,000	3,245
2537	172,057	49,463	221,520	584,245,342	3,396
2538	171,983	92,056	264,039	585,468,610	3,404
2539/40	174,132	97,788	271,920	523,729,851	3,007
2540/41	178,467	104,837	283,304	573,949,872	3,216
2541/42	189,664	125,968	315,632	526,696,928	2,777

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หมายเหตุ : ปี 2539-2541 เป็นข้อมูลเบื้องต้นเฉพาะบางจังหวัดที่ส่งข้อมูลมา

แหล่งปลูกส้มเขียวหวานที่สำคัญอยู่บริเวณเขตภาคกลาง ซึ่งได้แก่ กรุงเทพฯ ปทุมธานี แต่ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกส้มเขียวหวานในระยะ 2-3 ปีย้อนหลังมานี้ พื้นที่เพาะปลูกในเขตภาคกลางมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากราคาที่ดินปรับตัวสูงขึ้น โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพฯ และโดยรอบปริมณฑล ซึ่งเกิดจากการแปรสภาพจากสวนส้มเป็นที่อยู่อาศัยและโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น รวมทั้งได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ ตามตารางที่ 2

³ กรมส่งเสริมการเกษตรกรุงเทพฯ, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2541.

ตารางที่ 2 แสดงพื้นที่ปลูกส้มเขียวหวานโดยแยกตามภาคต่างๆ ของประเทศไทยปีการเพาะปลูก
2536 - 2541

พื้นที่ (ภาค)	พื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด (ไร่)					
	2536	2537	2538	2539	2540	2541
ภาคเหนือ	38,748	36,640	52,105	57,976	66,332	99,456
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	109	113	108	270	772	2,410
ภาคกลาง	149,488	152,375	184,454	190,605	187,073	183,154
ภาคตะวันออก	31,487	19,222	15,886	14,807	20,894	17,982
ภาคตะวันตก	6,151	3,802	3,311	2,035	1,561	3,636
ภาคใต้	13,111	9,368	8,175	6,227	6,672	8,995
รวม	239,094	221,520	264,039	271,920	283,304	315,633

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หมายเหตุ : ปี 2539-2541 เป็นข้อมูลเบื้องต้น

จากเหตุผลที่กล่าวข้างต้น เกษตรกรจึงเริ่มสนใจหาแหล่งเพาะปลูกแหล่งใหม่ โดยพื้นที่ทางภาคเหนือเป็นพื้นที่หนึ่งที่เกษตรกรให้ความสนใจมาลงทุนทำสวนส้ม เนื่องจากมีสภาพแวดล้อมที่ได้เปรียบทางด้านภูมิอากาศและแหล่งพื้นที่ ส่งผลให้ส้มมีสีส้มสวยงาม และสามารถปลูกได้หลายพันธุ์ เช่น ส้มสายน้ำผึ้ง ส้มสีทอง ส้มฟรุ๊ต เป็นต้น จากการสำรวจของเกษตรกรจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พื้นที่การเพาะปลูกส้มเขียวหวานทั้งจังหวัดมีแนวโน้มเพิ่มทุกปี จาก 4,000 ไร่ ในปี 2538 เป็น 18,750 ไร่ ในปี 2541 ในจำนวนนี้ปรากฏว่าอยู่ในเขตอำเภอฝางมากที่สุด 12,146 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 64.78⁴ ของพื้นที่ปลูกส้มเขียวหวานทั้งหมด ตามตารางที่ 3

⁴ สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2541.

ตารางที่ 3 แสดงพื้นที่เพาะปลูกส้มเขียวแยกตามอำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก
2538 –2541

อำเภอ	พื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด (ไร่)			
	2538	2539	2540	2541
เชียงดาว	88	88	80	118
จอมทอง	7	7	-	-
ดอยสะเก็ด	57	57	-	-
ฝาง	3,250	4,351	9,604	12,146
แมริม	10	10	-	-
แม่แตง	122	122	300	300
สะเมิง	30	30	96	116
แม่ฮาย	340	1,510	2,155	5,915
กิ่ง อ.แม่วาง	96	96	-	59
กิ่ง อ.ไชยปราการ	-	-	38	96
รวม	4,000	6,271	12,273	18,750

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่

ส้มเขียวหวานที่นิยมปลูกมากที่สุดในพื้นที่อำเภอฝาง คือ ส้มสายน้ำผึ้ง เนื่องจากส้มสายน้ำผึ้งเป็นส้มที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภค มีรสชาติหอมหวานกว่าส้มเขียวหวานชนิดอื่นและมีรสชาติถูกปากผู้บริโภค ทำให้เกษตรกรจึงหันมาเพาะปลูกส้มสายน้ำผึ้งกันมากขึ้น จากเหตุผลที่กล่าวข้างต้นประกอบกับราคาจำหน่ายต่อกิโลกรัมอยู่ในระดับที่สูงจึงเป็นเหตุจูงใจในการปลูกส้มสายน้ำผึ้งมากขึ้นด้วย จากการสำรวจของเกษตรอำเภอฝาง ปี 2541 ในเขตอำเภอฝาง มีการปลูกส้มสายน้ำผึ้งเป็นจำนวน 7,512 ไร่ จากจำนวนปลูกส้มทั้งหมด 12,146 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 60.50⁵ และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มขึ้นในอนาคต จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า พื้นที่เพาะปลูกส้มสายน้ำผึ้งขยายตัวอย่างรวดเร็วและมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นในอนาคต แต่เนื่องจากการทำส้มสายน้ำผึ้งต้องใช้เงินทุนเป็นจำนวนมากในระยะแรก เพราะมีค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาสูง ต้องใช้เวลาอย่างน้อย 2-3 ปี จึงจะได้ผลตอบแทน และไม่ทราบว่าจะผลตอบแทนที่ได้รับจะคุ้มกับการลงทุนหรือไม่ ดังนั้น

⁵ สำนักงานเกษตรอำเภอฝาง, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2541.

ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษา ต้นทุน-ผลตอบแทนของการลงทุนทำสวนส้มสายน้ำผึ้งในพื้นที่แต่ละขนาด ดังนี้ ขนาดพื้นที่น้อยกว่า 50 ไร่ ขนาดพื้นที่ 50-100 ไร่ และ ขนาดพื้นที่ 100 ไร่ขึ้นไป เพื่อให้เกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาการลงทุนทำสวนส้มสายน้ำผึ้ง โดยจะทำการศึกษากลุ่มประชากรเกษตรกรชมรมชาวสวนส้มฝาง ซึ่งถือเป็นตัวแทนของเกษตรกรที่ทำสวนส้ม ในเขตอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาด้านทุน-ผลตอบแทน ของการลงทุนทำสวนส้มสายน้ำผึ้งในพื้นที่แต่ละขนาด ในเขตอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยทำการเปรียบเทียบพื้นที่ 3 ขนาด คือ สวนส้มสายน้ำผึ้งที่มีขนาดพื้นที่น้อยกว่า 50 ไร่ สวนส้มสายน้ำผึ้งที่มีขนาดพื้นที่ 50-100 ไร่ และ สวนส้มสายน้ำผึ้งที่มีขนาดพื้นที่ 100 ไร่ขึ้นไป
2. เพื่อศึกษาถึงปัญหาในการลงทุนทำสวนส้มสายน้ำผึ้งในเขตอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตและวิธีการศึกษา

1. ขอบเขตของประชากร

การศึกษาวเคราะห์ครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะพื้นที่การลงทุนทำสวนส้มสายน้ำผึ้งของกลุ่มประชากรเกษตรกรชมรมชาวสวนส้มฝาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งหมด 31 ราย

2. วิธีการศึกษา

ข้อมูลที่น่ามาทำการศึกษารวบรวมจากแหล่งต่างๆ ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์เกษตรกรชมรมชาวสวนส้มฝาง ซึ่งส่วนใหญ่ดำเนินธุรกิจในรูปแบบครอบครัว และแบ่งขนาดพื้นที่สวนส้มสายน้ำผึ้งของกลุ่มประชากรในการศึกษานี้ ออกเป็น 3 ขนาด ดังนี้

ขนาดพื้นที่ (จำนวนไร่)	จำนวน (ราย)
น้อยกว่า 50 ไร่	15
50-100 ไร่	8
100 ไร่ขึ้นไป	8
รวม	<u>31</u>

⁶ สำนักงานเกษตรอำเภอฝาง, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2541.

สำหรับการเลือกกลุ่มประชากรผู้ปลูกส้มสายน้ำผึ้งจำนวน 31 ราย เป็นการศึกษาประชากรทั้งหมด

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนส้มเขียวหวาน เช่น เอกสารเผยแพร่จากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร วารสารเคหะการเกษตร วารสารส้ม และอื่นๆ

3. นิยามศัพท์

ส้มเขียวหวาน หมายถึง ส้มสายน้ำผึ้ง เนื่องจากเป็นพันธุ์ที่เกษตรกรนิยมปลูกมากที่สุด⁷
 ต้นทุน หมายถึง ต้นทุนทั้งสิ้นที่ใช้ในการทำสวนส้มสายน้ำผึ้ง โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท

ได้แก่ รายจ่ายลงทุน และรายจ่ายประจำ

ผลตอบแทน หมายถึง ผลตอบแทนที่ได้จากการเก็บเกี่ยวซึ่งส้มสายน้ำผึ้งสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ในปีที่ 3 เป็นต้นไป

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงต้นทุน-ผลตอบแทนของการลงทุนทำสวนส้มสายน้ำผึ้ง ในพื้นที่แต่ละขนาด เพื่อเป็นแนวทางสำหรับเกษตรกร ผู้ที่สนใจลงทุน และผู้สนใจอื่นๆ ใช้เป็นข้อมูลเพื่อการตัดสินใจในการที่จะลงทุนทำสวนส้มสายน้ำผึ้ง ในอนาคต
2. ทำให้ทราบถึงสภาพการผลิตและภาวะการตลาดโดยรวมของส้มสายน้ำผึ้ง รวมทั้งสภาพทั่วไป ตลอดจนวิธีการปฏิบัติดูแลรักษาในการทำสวนส้มสายน้ำผึ้ง
3. เป็นแนวทางสำหรับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องใช้ในการพิจารณาวางแผน พัฒนางานส่งเสริมการเกษตรเกี่ยวกับส้มสายน้ำผึ้ง เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร
4. ทำให้ทราบปัญหาต่างๆ ในการทำสวนส้มสายน้ำผึ้ง เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขต่อไปในอนาคต

⁷ สำนักงานเกษตรอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2540.